

Arbetspensionsrehabilitering

	4
Till läsaren	5
Att hantera problem med arbetsförmågan på arbetsplatsen	6
Arbetspensionsrehabiliteringens allmänna principer	7
Rätt till yrkesinriktad rehabilitering	10
Rehabiliteringens innehåll	13
Exempel på arbetspensionsrehabilitering	17
Att starta och att ansöka om arbetspensionsrehabilitering	18
Utkomsten under rehabiliteringstiden och övriga rehabiliteringskostnader	19
Rätt att överklaga arbetspensionsrehabilitering	20
Arbetsfördelning och samarbete inom den yrkesinriktade rehabiliteringen	

Till läsaren

Arbetsförmågan bevaras och arbetshälsan förbättras i fall nedgången i arbetsförmågan observeras tillräckligt tidigt på arbetsplatserna. Arbetspensionsrehabiliteringen består av åtgärder genom vilka arbetspensionsförsäkraren kan stödja arbetstagaren eller företagaren när det gäller att trots sjukdomen fortsätta i arbetslivet. Under de senaste åren har man i högre grad än tidigare utnyttjat de möjligheter som arbetspensionsrehabiliteringen erbjuder. Metodurvalet är sådant att det ofta ger möjligheter att fortsätta i det egna arbetet, på den egna arbetsplatsen eller i arbetslivet i allmänhet.

Arbetspensionsförsäkrarna ansvarar för den yrkesinriktade rehabiliteringen när det gäller personer som är med i arbetslivet. FPA för sin del anordnar rehabilitering för dem som inte är etablerade i arbetslivet. Olycksfalls- och

trafikförsäkringsbolagen ansvarar för rehabiliteringen när behovet uppstår på grund av olycksfall i arbete, yrkesjukdom eller trafikskada. Arbetsförvaltningen ansvarar huvudsakligen för den yrkesinriktade rehabiliteringen av arbetslösa. Arbetspensionsförsäkrarna och FPA har utvecklat metoder för behandlingen av rehabiliteringsansökningarna så att rehabiliteringsklienten så snabbt och ändamålsenligt som möjligt kan styras till rätt ställe.

Denna broschyr ger en bild av principerna och praxis för den yrkesinriktade rehabilitering som stöds av arbetspensionsförsäkrarna. Den är avsedd främst för sakkunniga inom rehabiliteringen. Vi hoppas att materialet tillfredsställer också rehabiliteringsklienternas informationsbehov.

Arbetspensionsförsäkrarna TELA

Att hantera problem med arbetsförmågan på arbetsplatsen

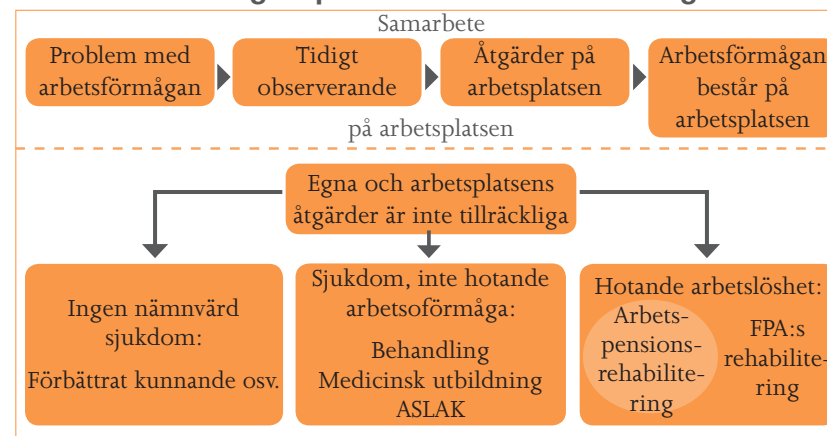
Hela arbetsgemenskapens hälsa utgör grunden för individens arbetshälsa. Den allmänna arbetshälsan är en del av det dagliga ledarskapet och arbetsplatsens vardagsfunktioner.

Arbetspensionssystemets roll när det gäller att upprätthålla och stödja individens arbetsförmåga börjar i praktiken först i det skede när man redan kan se att invalidpensionering hotar. Innan det har man på arbetsplatsen kunnat vidta olika slags åtgärder i syfte att stödja personens arbetsförmåga. Det primära ansvaret när det gäller att observera och gripa sig an individens problem med arbetsförmågan vilar därför på arbetsplatsen. Det vore bra om arbetsplatsen hade gemensamt överenskomna verksamhetsmodeller för hur man skall gå till väga när försvagad arbetsförmåga kan observeras hos en arbetstagare.

När arbetsplatsens egna metoder inte räcker till behövs det utomstående stöd för att bevara arbetstagarens arbetsförmåga. I fall andra orsaker än sjukdom ligger bakom problemen, kan utomstående hjälp fås från vuxenutbildningssystemet eller arbetsförvaltningen. Beror problemen på sjukdom, kan den utomstående hjälpen bestå av behandling på specialistläkarnivå eller medicinsk rehabilitering. Om sjukdomen framkallar hot om invalidpension, kan yrkesinriktad rehabilitering komma i fråga.

Företagshälsovården spelar en viktig roll vid utredningen av individens eventuella rehabiliteringsbehov. Den känner till individens sjukdomshistoria och har medicinsk kompetens när det gäller att bedöma sjukdomsprognosen. Företagshälsovården är dessutom bekant med arten hos arbetsuppgifterna på arbetsplatsen och med omvärlden i allmänhet.

Hantering av problem med arbetsförmågan

Arbetspensionsrehabiliteringens allmänna principer

Syftet med arbetspensionsrehabiliteringen är att individen trots sjukdomen, skadan eller handikappet skall kunna fortsätta i arbetslivet.

Arbetspensionsförsäkrarna, alltså arbetspensionsbolagen och arbetspensionsanstalterna, ansvarar för arbetspensionsrehabiliteringen. Det är i regel den arbetspensionsförsäkrare hos vilken arbetspensionsförsäkringen för personens arbetsplats är eller senast har varit tecknad, som är ansvarig för arbetspensionsrehabiliteringen. Arbetspensionsförsäkrarnas kontaktuppgifter finns i slutet av denna broschyr.

Arbetspensionsrehabiliteringen är individuell

Det är alltid individen som är föremålet för arbetspensionsrehabiliteringen. Bedömningen av rehabiliteringsbehovet

samt rehabiliteringsplanen grundar sig på hans eller hennes helhetsituation, där man beaktar bl.a. personens ålder, utbildning, arbetserfarenhet, övriga kunnande, andra socioekonomiska faktorer, funktionsförmåga, hälsotillstånd och prognoserna för hälsotillståndet. Grupprehabilitering stöds inte såsom arbetspensionsrehabilitering. Inte heller den verksamhet (Tyhy) på arbetsplatserna som går ut på att upprätthålla arbetshälsan hör till arbetspensionsrehabiliteringen.

Arbetspensionsrehabiliteringen är yrkesinriktad rehabilitering

Arbetspensionsrehabiliteringen är yrkesinriktad rehabilitering. Med yrkesinriktad förstås sådana åtgärder som går ut på att stödja individen när det gäller att fortsätta i arbetslivet.

Rehabiliteringen utgår från samarbetet med den egna arbetsplatsen

Till arbetspensionsrehabiliteringen hör i väsentlig grad nära kontakter med arbetsplatsen, vars möjligheter till arbetsarrangemang man alltid först försöker utreda. Sannolikheten för att rehabiliteringen skall lyckas ökar, i fall arbetsplatsen är med om att genomföra rehabiliteringen. Man kan söka sig till yrkesinriktad rehabilitering också efter att anställningsförhållandet upphört.

Arbetspensionsrehabiliteringen sparar på pensionsutgifterna

Vid bedömningen av ändamålsenligheten skall också beaktas hur sannolikt det är att man genom rehabiliteringen sparar in på pensionsutgifterna. Yrkesinriktad rehabilitering är lönsam ur arbetspensionssystemets synvinkel i fall man kan senarelägga avgången med invalidpension åtminstone så mycket att rehabiliteringsprogrammet betalar sig tillbaka.

Rätt till yrkesinriktad rehabilitering

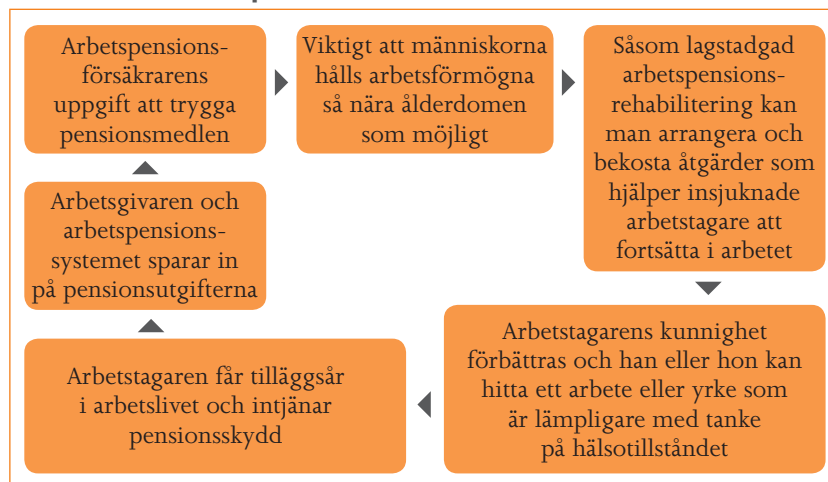
Villkoren för att få arbetspensionsrehabilitering är att:

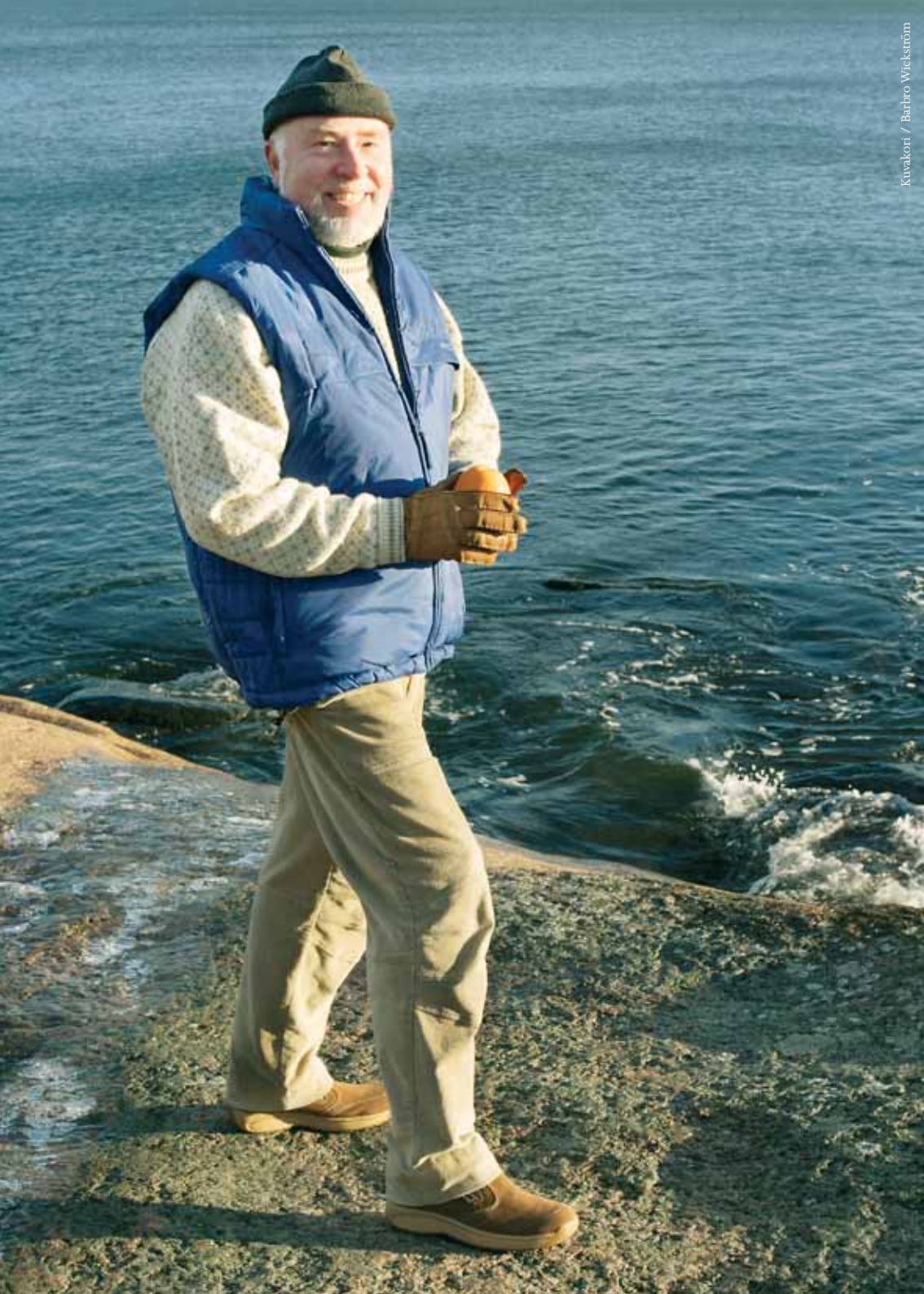
- en behörigen konstaterad sjukdom eller skada eller ett handikapp framkallar sannolikt hot om arbetsförmåga och medför nedgång i arbets- och funktionsförmågan
- den hotande arbetsförmågan kan skjutas fram eller förhindras med hjälp av ändamålsenlig yrkesinriktad rehabilitering
- inkomsterna av den s.k. återstående tiden för en sökande som får invalidpension uppfyller kraven
- rehabiliteringsklienten har kontakter med arbetslivet
- han eller hon har intjänat tillräckligt arbetspensionsskydd
- sökanden inte har rätt till rehabilitering med stöd av olycksfalls- eller trafikförsäkringen.

Hotande arbetsförmåga

Med hotande arbetsförmåga avses att sökanden utan åtgärder som hör till den yrkesinriktade rehabiliteringen sannolikt under de närmaste åren blir så oförmögen till arbete att han eller hon skulle beviljas full invalidpension eller delinvalidpension. De närmaste åren betyder i regel ca fem år.

Arbetspensionsrehabiliteringen som en del av arbetspensionsförsäkrarnas verksamhet

Vid bedömningen av hotet beaktas de möjligheter som behandling och rehabilitering erbjuder. Den förväntade nyttan av behandling och rehabilitering beaktas även om behandlingen ännu inte vore avslutad. Bedömningen baserar sig alltid på individens situation, varvid sökandens funktionsförmåga och prognosen för den sätts under lupp.

Rehabiliteringsklienten har kontakter med arbetslivet

Arbetspensionssystemet bär det huvudsakliga ansvaret för den yrkesinriktade rehabiliteringen för dem som är med i arbetslivet. Väsentligt är att personen är stadigvarande etablerad i arbetslivet och att kontakterna med arbetslivet har bibehållits så att arbetstagaren under de senaste fem åren förtjänat sammanlagt minst 31 492,15 euro (på 2011 års nivå). Rehabiliteringsklientens situation är då sådan att han eller hon med åtgärder som hör till arbetspensionsrehabiliteringen oftast bäst kan få hjälp.

Rehabiliteringsklientens kontakter med arbetslivet kan i allmänhet betraktas som avbrutna om det redan har gått över 2 år sedan en arbetslös persons sista anställningsförhållande upphört. Det förutsätts att rehabiliteringsklienten intjänat arbetspensionsskydd i Finland under en relativt lång tid.

Intjänande av arbetspensionsskydd

Skötseln av arbetspensionsskyddet är försäkringsverksamhet. Detta framkommer bl.a. av att man för att omfattas av skyddet skall ha intjänat arbetspensionsskydd. Försäkringsprincipen bestämmer också oftast betalaren, dvs. den ansvariga arbetspensionsförsäkraren i invalid-, arbetslöshets- och rehabiliteringsfall.

Man bedömer alltid särskilt för varje fall huruvida sökanden kan anses ha varit med i arbetslivet tillräckligt länge. Vid bedömningen beaktas bl.a. beloppet av den invalidpension som arbetspensionssystemet eventuellt kommer att bevilja honom eller henne, jämfört med de ändamålsenliga rehabiliteringskostnaderna.

När det gäller en ung person bedömer man huruvida han eller hon har hunnit etablera sig i arbetslivet. Väsentligt är i hur många år han eller hon har intjänat arbetspension.

Ändamålsenlig yrkesinriktad rehabilitering

Arbetspensionssystemets yrkesinriktade rehabilitering betraktas som ändamålsenlig om man med dess hjälp kan skjuta fram eller förhindra sökandens förväntade arbetsförmåga eller återställa eller korrigera sökandens arbets-

förmåga så att han eller hon kan fortsätta i ett lämpligt arbete eller återgå till arbetslivet. Med ändamålsenlighet avses också att den yrkesinriktade rehabiliteringen skjuter fram sökandens avgång med pension så att detta sannolikt har en inbesparande effekt på pensionsutgifterna. Yrkesinriktad rehabilitering kan beviljas arbetstagare och företagare som är under 63 år.

Vid bedömningen av ändamålsenligheten beaktas förutom hälsotillståndet dessutom sökandens ålder, yrke, utbildning, kontakter med arbetslivet samt tidigare verksamhet. Ytterligare beaktas huruvida den yrkesinriktade rehabilitering som ansökan gäller sannolikt leder till att sökanden återgår till arbetslivet eller fortsätter i ett arbete som lämpar sig för hans eller hennes hälsotillstånd.

Rehabilitering betraktas i allmänhet inte som ändamålsenlig t.ex. om en progressiv sjukdom sannolikt leder till arbetsoförmåga, trots den yrkesinriktade rehabiliteringen. Rehabilitering stöds i allmänhet inte heller i fall man ansöker om rehabilitering främst på grund av vårdmässiga mål.

Verkningarna hos rehabilitering som anordnas av andra instanser

Rätt till arbetspensionsrehabilitering föreligger inte, i fall sökanden har rätt till rehabilitering med stöd av olycksfalls- eller trafikförsäkringssystemen. Arbetspensionsrehabilitering inleds inte heller om yrkesinriktade rehabiliteringsåtgärder redan pågår på annat

håll, t.ex. hos Folkpensionsanstalten eller inom arbetsförvaltningen. En rehabiliteringsutredning betraktas dock inte som verkställande av rehabilitering.

Rehabiliteringens innehåll

Rehabiliteringsplanen

Rehabiliteringsplanen är en personlig plan för yrkesinriktad rehabilitering, av vilken framgår de åtgärder som sökanden planerar som stöd för sin återgång till arbetslivet eller för att hålla sig kvar i arbetslivet. Av planen skall framgå uppgiften eller yrket som uppställts som mål, platsen där rehabiliteringen genomförs, tidtabellen samt en uppskattning av sysselsättningsmöjligheterna. Rehabiliteringsplanen kan någon gång ta sikte också på deltidsarbete.

Arbetspensionsförsäkraren tar ställning till rehabiliteringsplanen först sedan det konstaterats att sökanden har rätt till yrkesinriktad rehabilitering. Beslutet kan också vara ett förhandsbeslut som är i kraft i nio månader. Under den tiden ska sökanden skicka rehabiliteringsplanen till sin egen arbetspensionsförsäkrare.

Om en rehabiliteringsplan inte existerar i samband med rehabiliteringsansökan eller om den plan som ansökan gäller inte kan stödjas som arbetspensionsrehabilitering, inleds eller fortsätts beredningen av rehabiliteringsplanen i samarbete mellan arbetspensionsförsäkraren, rehabiliteringsplaneraren och sökanden. Med tanke på uppgö-

randet av rehabiliteringsplanen kan arbetspensionsförsäkraren också skicka sökanden för undersökningar till den som producerar rehabiliteringstjänster eller till Arbetskraftsbyrån. Målet är en sådan rehabiliteringsplan som kan stödjas i form av arbetspensionsrehabilitering. Arbetspensionsförsäkrarna bekostar inte sådana undersökningar som tar sikte på bedömningen av rehabiliteringsbehovet.

Arbetspensionsrehabiliteringens metoder

Som första alternativ utreder man huruvida sökanden kan fortsätta i sitt tidigare arbete med hjälp av arbetsarrangemang. Därefter utreds huruvida sökanden på sin egen arbetsplats kan placeras i andra arbetsuppgifter med hjälp av arbetsprövning eller arbetsträning. Med hjälp av dessa åtgärder kan man också pröva placering i anställning hos en ny arbetsgivare.

Om det krävs tilläggsutbildning för att man skall kunna fortsätta i arbete, utreds som följande steg den nuvarande arbetsgivarens möjligheter att erbjuda arbete enligt den nya utbildningen. Med detta kan ibland kombineras t.ex. en arbetsprövnings- eller arbetsträningsperiod.

Som ett sista alternativ utreds möjligheterna till omskolning. Då ordnas sysselsättningen i allmänhet på den öppna arbetsmarknaden. Därför är det viktigt att på förhand reda ut sysselsättningsmöjligheterna efter den planerade utbildningen. Yrkesinriktad re-

habilitering planeras alltid individuellt enligt sökandens behov. Ibland följer rehabiliteringsåtgärderna i en kedja efter varandra. Åtgärderna är yrkesinriktade till naturen.

Centrala åtgärder inom arbetspensionsrehabiliteringen är:

- rådgivning
- arbetsprövning och arbetsträning
- kurser
- utbildning som leder till ett arbete eller yrke
- näringsunderstöd

Rådgivning

Rådgivning, handledning och konsultation utgör viktiga delar av arbetspensionsrehabiliteringen. Rådgivningen betjänar de försäkrade, arbetsgivarna och rehabiliteringsnätverket. Den bildar också en fast del av hela rehabiliteringsprocessen som startar från beredningen av rehabiliteringsplanen. I samband med rådgivningen kan man ibland i stället för rehabilitering hitta alternativ som bättre motsvarar rehabiliteringsklientens situation. T.ex. delinvalidpension eller deltidspension är sådana förmåner som hör till arbetspensionsskyddet.

Stödande av återgång till arbetet

Arbetsprövning och arbetsträning utgör former för arbetsplatsrehabilitering. Planen för arbetsplatsrehabiliteringen uppstår vanligtvis i samarbete mellan sökanden, företrädare för arbetsplatsen och företagshälsovården.

Man ingår ett skriftligt avtal om arbetsplatsrehabilitering, där man kommer överens om bl.a. handledningen av rehabiliteringsklienten. En kortvarig utbildningsperiod kan kombineras med arbetsplatsrehabiliteringen.

Om arbetsgivaren betalar lön till rehabiliteringsklienten för rehabiliteringstiden så arbetar rehabiliteringsklienten i ett anställningsförhållande. Då kan rehabiliteringspenningen betalas till arbetsgivaren. Arbetspensionsförsäkraren tecknar en olycksfallsförsäkring för rehabiliteringsklienten under tiden för arbetsplatsrehabiliteringen, i fall det inte är fråga om arbete som utförts i ett anställningsförhållande.

Arbetsprövningen är en period om ett par månader, där man prövar hur rehabiliteringsklienten klarar av sina arbetsuppgifter. Arbetsprövning kan arrangeras som stöd för återgången till arbetet efter en lång sjukperiod. Man kan då vara flexibel när det gäller arbetstider och bereda arbetstagaren möjlighet att t.ex. göra sig förtrogen med förändringar som skett under frånvarotiden. Arbetsprövning kan anlitas också som stöd vid omplacering eller när man planerar omskolning.

Arbetsprövning används ofta för att underlätta återgången till arbetet för en arbetstagare som återvänder från sjukledighet. Övriga metoder i motsvarande situationer är t.ex. sjukförsäkringens partiella dagpenning eller arbetsprövning som genomförs på basis av företagshälsovårdens beslut, varvid FPA betalar rehabiliteringspenning till rehabiliteringsklienten eller till hans eller hennes arbetsgivare. Närmare in-

formation om dessa alternativ lämnar FPA.

Vid arbetsträningen gör man upp ett individuellt program som går ut på att arbetet skall läras in i praktiken. Arbetsträningen kan räcka flera månader. Den kan föregås av arbetsprövning, som ofta kopplas samman med teoretiska studier.

Kurser

Olika slags kurser kan erbjuda möjligheter att t.ex. komplettera tidigare in-förskaffad yrkesutbildning. En lämplig kurs kan t.ex. kopplas samman med arbetsplatsrehabilitering.

Utbildning som leder till ett arbete eller yrke

När de möjligheter som den egna arbetsplatsen erbjuder inte räcker till för att stödja rehabiliteringsklienten kan det behövas yrkesutbildning. Målet är oftast utbildning som tar sikte på ett nytt yrke. Utbildningsalternativen är omfattande, eftersom det kan bli fråga om annan slags yrkesutbildning och också t.ex. yrkeshögskoleutbildning. Även läroavtalsutbildning kan komma ifråga. Vid läroavtalsutbildning betalar arbetsgivaren alltid lön.

Genom arbetspensionsrehabilitering stöds inte studier som hör till den normala livsrytmen och inte heller studier för anskaffande av det första yrket. En praktisk princip för arbetspensionsrehabiliteringen är dessutom att rehabiliteringen inte utgår från att höja yrkespositionen. Därför söker man i första hand skaffa ett nytt yrke på samma nivå.

Näringsunderstöd

Näringsunderstödet anlitas när man önskar stödja grundande eller ändring av eget företag eller yrkesutövning. Stödet är lån eller bidrag som är räntefritt eller med en ränta som understiger den allmänna räntenivån. För att näringsunderstöd ska kunna beviljas, förutsätts det att företagets verksamhetsbetingelser och sökandens företagaregenskaper säkerställs.

Näringsunderstödet andel av företagets totala finansiering bör vara en tredjedel eller högst hälften, för att företaget ska ha ett ekonomiskt sunt underlag. I företagets etableringsskede kan rehabiliteringsklienten också beviljas rehabiliteringsunderstöd enligt prövning.

Arbetspensionsrehabilitering för företagare

Företagare har samma rätt till arbetspensionsrehabilitering som löntagare. I ärenden som gäller arbetspensionsrehabilitering för företagare är det skäl att stå i kontakt med det egna FöPL-bolaget eller den egna FöPL-kassan. Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt betjänar för sin del lantbruksföretagarna. Till dess rehabiliteringsförmåner hör också bekostandet av sådana hjälpmedel som stödjer fortsatt arbete.

Exempel på arbetspensionsrehabilitering

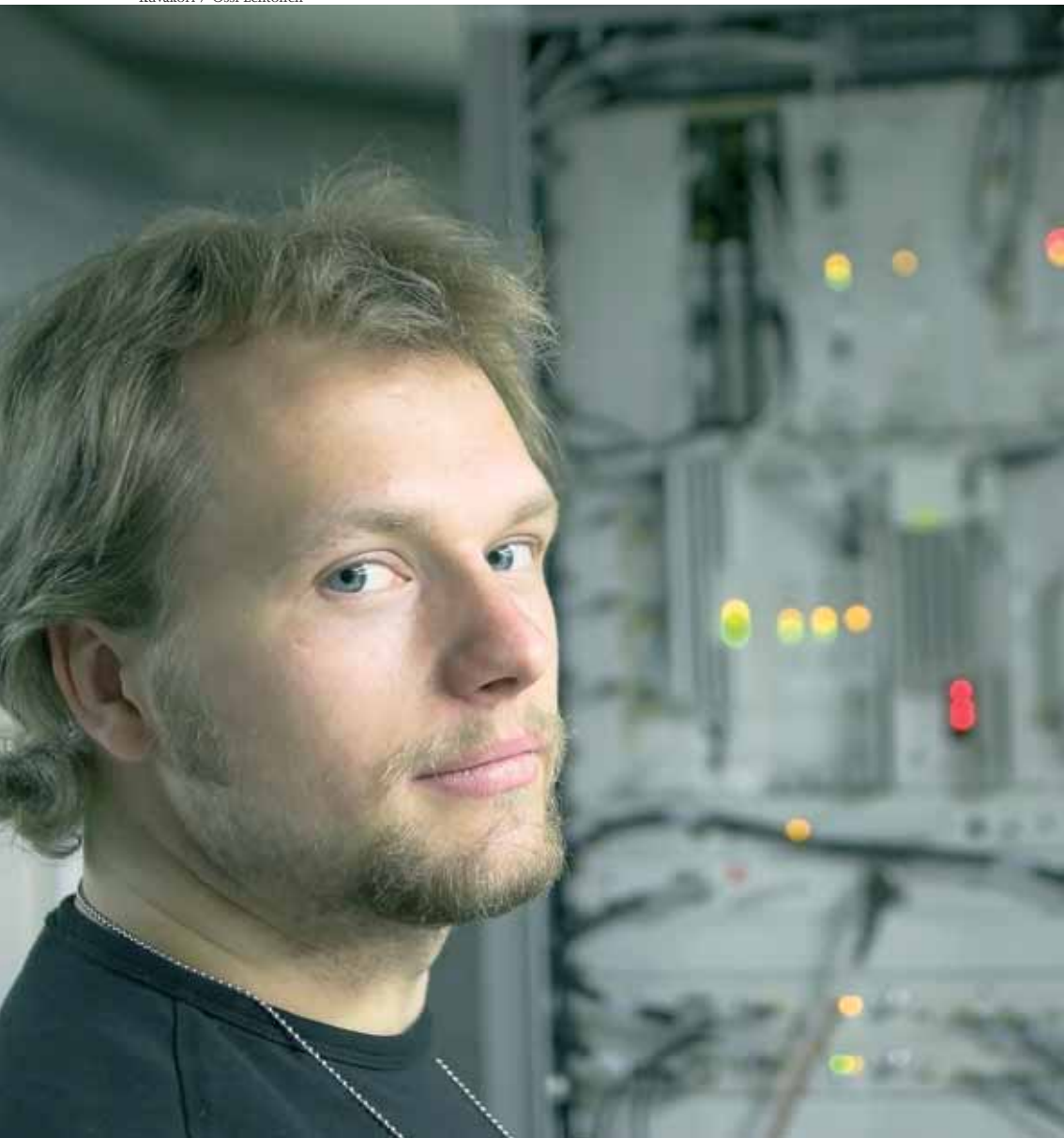
1. Återgång till arbetet med hjälp av arbetsprövning

PP är en 59-årig sjuksköterska som är student och har avlagt sjukskötarexamen. Hon arbetar på en missbrukar-poliklinik.

PP:s depressionssymptom började så småningom. Initiativ-, koncentrations- och handlingsförmågan försvagades. Hon hyste t.o.m. självmordstankar. Aptiten försvann och hon magrade. Nattsömnen försvagades och tankarna gick hela tiden i negativa banor. Med anledning av symptomen uppsökte hon företagshälsovården, med vars bistånd inleddes såväl medicinsk behandling som terapi. Hon sökte invalidpension för viss tid och beviljades sådan.

När tillfrisknande framskred föreslog man återgång till arbetet med stöd av yrkesinriktad rehabilitering. Som ett resultat av samarbete mellan PP, chefen och företagshälsovården kom man fram till en tre månaders arbetsprövning i PP:s eget arbete så att arbetstiden och ansvaret ökades stegvis. Arbetspensionsförsäkraren stödde återgången till arbetet genom arbetsprövning. Medan denna pågick gjorde PP sig förtrogen med de förändringar som skett i arbetet. Vid sidan om vårdkontakten förde hon regelbundna diskussioner med sin egen chef.

Efter den framgångsrika arbetsprövningen återgick PP till sitt eget arbete på heltid. Rehabiliteringsstödet upphörde och som stöd för arbetet

anordnades för henne arbetshandledning, regelbundna utvecklingssamtal och schemalagd intern utbildning på arbetsplatsen.

2. Stöd för uppgörande av en rehabiliteringsplan

RR är en 39-årig chaufför som inte kan fortsätta i sitt yrke på grund av problem med synen samt ryggsjukdom. Arbetsgivaren är en transportfirma som inte kan erbjuda annat arbete.

I RR:s fall behövs det byte av yrke och en plan för återgång till arbete. Klienten är rädlös och vet inte hur han skall gå vidare, eftersom han endast arbetat som chaufför och inte ens kan tänka sig ett annat alternativ. Han önskar få stöd för att kunna planera hur han skall fortsätta i arbetslivet. Arbetspensionsförsäkraren beslutade att för RR görs upp en personlig plan för återgången till arbete.

3. Arbetsträning

LL är en 46-årig VVS-installatör vars armbåge blivit opererad flera gången p.g.a. seninflammation. Men han lider fortfarande av smärtor och funktionsbegränsningar i armbågen.

LL har fått rehabiliteringsstöd redan i 6 månader. På arbetsplatsen hade man preliminärt övervägt nya arbetsuppgifter. Planen gick ut på 1,5 års arbetsträning i arbetsledningsuppgifter. Träningen inbegrep bl.a. adb-utbildning, entreprenadkalkyler, VVS-planering och avtalsjuridik.

Arbetspensionsförsäkraren gav ett positivt beslut om planen. Arbetsgivaren betalar lön till LL under tränings-tiden, varför rehabiliteringsstödet och rehabiliteringstillägget betalas till arbetsgivaren. Dessutom ersätts kursavgifterna för utbildningen.

4. Läroavtalsutbildning

NN är en 43-årig lantbruksavbytare. NN har gått grundskolan och avlagt yrkesexamen i kreaturshushållning. Hon har verkat som värdinna på sin egen gård, men de sista 12 åren har hon arbetat som lantbruksavbytare. Hon har varit ca fyra år i anställning hos sin nuvarande arbetsgivare.

En besvärlig ryggsjukdom begränsar NN:s arbetsförmåga. Hon har smärtor i nedre delen av ryggen och vänstra höften. Smärtan strålar ner till vristen. Hon kan köra bil en halv timme åt gången. Framåtlutad ställning och fysiskt belastande uppgifter framkallar smärta. NN har genomgått medicinska undersökningar, fått fysioterapi och smärtbehandling och hon tränar aktivt hemma. Den oavbrutna sjukledigheten har fortgått i nio månader. Enligt företagshälsovårdens bedömning kommer NN inte att kunna fortsätta i sitt arbete som lantbruksavbytare.

Vid NN:s, arbetsgivarens och företagshälsovårdens utredningar fann man inga möjligheter att placera NN i lämpligare uppgifter.

Man kom fram till en plan som gick ut på att via läroavtalsutbildning utbilda NN till smådjursskötare. Utbildningen var tvåårig. Arbetspensionsförsäkraren stödde utbildningen såsom yrkesinriktad rehabilitering. NN avlade examen och placerade sig hos sin arbetsgivare under tiden med läroavtalsutbildning i uppgifter enligt sin utbildning.

5. Rehabilitering i yrkeshögskola

MM är en 35-årig bilplåtslagare som fullgjort yrkesskola. Det har konstaterats att han lider av en ryggsjukdom och inte kan fortsätta i sitt nuvarande arbete. Arbetsgivaren är ett litet företag som inte har möjlighet att ordna lämpligare arbete för MM.

Arbetspensionsförsäkraren gav MM förhandsbeslut om rätten till rehabilitering och styrde honom till arbetskraftsbyråns yrkesvägledningspsykolog med tanke på uppgörandet av en rehabiliteringsplan. Planen blev en 4-årig yrkeshögskoleexamen som ingenjör. Man beslöt att stödja planen med beaktande av MM:s låga ålder och medicinska begränsningar.

6. Rehabilitering av företagare

TT är en 45-årig plattläggarföretagare som lider av en sjukdom i knäet. Han kan inte fortsätta som plattläggare, men är villig att ändra sin företagarkerksamhet till att omfatta kartläggning av byggnaders skick.

TT ansöker om att få genomgå en kurs för att kunna utföra kartläggning av byggnaders skick. Kursen ersätts som arbetspensionsrehabilitering. Fö-

retagaren fortsätter sitt företag med ändrad arbetsbild.

7. Om rehabilitering av lantbruksföretagare; hjälpmedel

HH är en 51-årig värdinna vid en mjölkgård i Österbotten. Gården har en åkerareal på 34 ha och skog 65 ha. Antalet kor är 20 och ungboskap 15. Korna mjölkas med mjölkkrör.

Värdinnan har i flera års tid haft besvär med högra skuldran, och har därför också varit sjukledig i flera perioder. Värdinnan har ansökt om bidrag för anskaffning av en mjölkkningsräls. Det ansågs att hon hotades av arbetsoförmåga under de närmaste åren, varför man beviljade henne bidrag för anskaffning av en mjölkkningsräls.

Att starta och att ansöka om arbetspensionsrehabilitering

Att observera ett rehabiliteringsbehov

Individens problem med arbetsförmågan och den vägen också det eventuella behovet av yrkesinriktad rehabilitering kan förutom av individen själv observeras också av många andra på arbets-

platsen. Initiativet till en lösning på problemen kan komma från t.ex. chefen, förtroendemannen, arbetarskyddsfullmäktigen, personalförvaltningen eller arbetskamraterna.

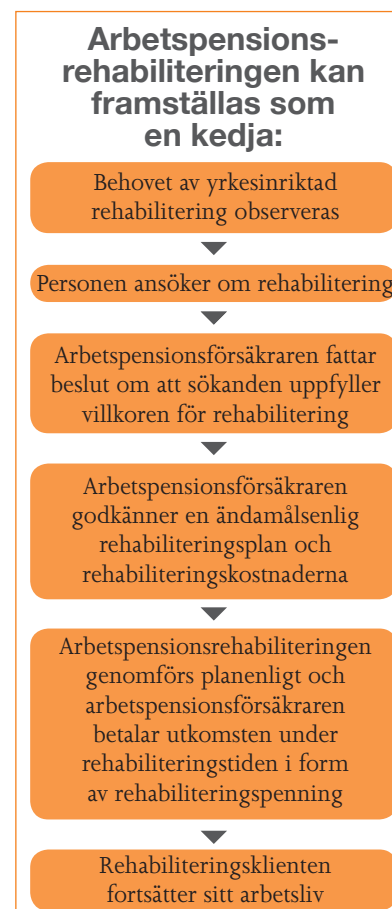
Företagshälsovården spelar en viktig roll när det gäller att observera och bedöma rehabiliteringsbehovet. Företagshälsovården besitter information om individens sjukdomshistoria, arbete och arbetsmiljö. Den har i allmänhet också goda kontakter till arbetsplatserna, vilket gör det möjligt att göra upp en rehabiliteringsplan tillsammans med arbetstagaren och chefen.

Lagen om företagshälsovård betonar företagshälsovårdens ansvar vid utredningen, bedömningen och uppföljningen av arbetstagarnas hälsotillstånd samt arbets- och funktionsförmåga. Företagshälsovården förutsätts komma med förslag till åtgärder för upprätthållande av individens arbets- och funktionsförmåga. Den skall också ge råd som gäller rehabilitering samt vid behov styra de anställda till rehabilitering.

Initiativet kan också komma från annat håll inom hälsovården, t.ex. från specialistsjukvården, men också då lönar det sig att utnyttja företagshälsovårdens insikter om arbetsplatsen.

Folkpensionsanstalten kan för sina klienter föreslå en utredning av rehabiliteringsbehov och -möjligheter, i fall t.ex. rehabiliteringsbehovet konstateras vid handläggningen av sjukdagpenningen eller övriga förmåner.

Folkpensionsanstalten skall utreda rehabiliteringsbehovet hos den som får sjukdagpenning i de fall då antalet utbetalningsdagar för dagpenningen

överstiger 60. Om FPA lägger märke till ett rehabiliteringsbehov kan den starta yrkesinriktad rehabilitering.

Arbetspensionsförsäkrarna är skyldiga att säkerställa att rehabiliteringsmöjligheterna för en person som sökt invalidpension har utretts innan pensionen avgörs, och vid behov styra honom eller henne till sådan service som svarar mot rehabiliteringsbehovet. Pension kan beviljas utan att rehabiliteringsfrågan blivit utredd, i fall sökandens hälsotillstånd har försvagats så att en återgång till arbete inte är möjlig.

Om sökandens invalidpensionsansökan avslås skall man se till att han eller hon får information om rehabiliteringsmöjligheterna och styrs till rätt rehabiliteringsservice.

Att ansöka om rehabilitering

Den egentliga ansökan om rehabilitering föregås ofta av att sökanden eller någon annan instans som utrett rehabiliteringsbehovet har tagit kontakt med arbetspensionsförsäkraren. Arbetspensionsförsäkraren kan också väcka initiativ genom att skicka en rehabiliteringsansökan och information om arbetspensionsrehabiliteringen till den försäkrade.

Arbetspensionsrehabilitering söks alltid med en för ändamålet uppgjord blankett. En rehabiliteringsblankett, den s.k. K-blanketten får man också på de arbetspensionsförsäkrades serviceställen eller på webbsidorna. Blanketten finns också på adressen www.arbetspension.fi. Arbetspensionsförsäkrarna och FPA

har en gemensam rehabiliteringsansökningsblankett i bruk.

Som bilaga till rehabiliteringsansökan behövs i allmänhet ett B2-läkarutlåtande. Har för sökanden t.ex. inom företagshälsovården gjorts en rehabiliteringsutredning så fogas denna till ansökan. Också Folkpensionsanstaltens eller arbetsförvaltningens utredningar om rehabiliteringsbehovet eller om rehabiliterings- och sysselsättningsmöjligheterna bifogas.

Oftast ber arbetspensionsförsäkraren om arbetsgivarens beskrivning av sökandens arbetsuppgifter och arbete samt en utredning om eventuella arbetsarrangemang.

Sökanden kan till sin ansökan foga också en rehabiliteringsplan, om sådan finns färdig.

Utkomsten under rehabiliteringstiden och övriga rehabiliteringskostnader

Utkomsten under rehabiliteringstiden består av alternativt rehabiliteringspenning eller partiell rehabiliteringspenning och invalidpension, eller rehabiliteringstillägg som betalas till den som får rehabiliteringsstöd. Också rehabiliteringsunderstöd kan ibland betalas såsom prövningsberoende utkomst. Rehabiliteringsklientens utkomst har gjorts sporrande så att den är bättre än invalidpensionen. Rehabiliteringsklienten får dessutom ha förvärvsinkomster i någon mån under tiden med yrkes-

inriktad rehabilitering. Detta kan för sin del stöda t.ex. införskaffandet av praktisk arbetserfarenhet redan under omskolningstiden.

Rehabiliteringspenning

Rehabiliteringspenning betalas endast för tid med aktiv rehabilitering, alltså den tid då rehabiliteringsprogrammet genomförs. Rehabiliteringspenningens belopp är den kalkylerade invalidpensionen förhöjd med 33 procent. Vid uträkningen av rehabiliteringspenningen beaktas hela arbetspensionsskyddet.

Partiell rehabiliteringspenning

Rehabiliteringspenning betalas till halva beloppet om rehabiliteringsklienten själv förvärvsarbetar under tiden för den aktiva rehabiliteringen och förtjänar mer än hälften av den lön som utgör grund för pensionen.

Den partiella rehabiliteringspenningens belopp är hälften av beloppet av den invalidpension som utgör grund för rehabiliteringspenningen. Till denna halva läggs 33 procent.

Invalidpensionens rehabiliteringstillägg

Om arbetspensionsförsäkraren stöder återgången till arbetslivet i form av arbetspensionsrehabilitering för en person som får invalidpension eller rehabiliteringsstöd, betalas ett rehabiliteringstillägg för tiden med aktiv rehabilitering. Rehabiliteringstillägget är 33 procent av beloppet av de arbetspensioner som är under utbetalning.

Rehabiliteringsunderstöd enligt prövning

Arbetspensionsförsäkraren kan betala rehabiliteringsunderstöd enligt prövning för arbetspensionsrehabiliteringens väntetider och mellanliggande tider. Rehabiliteringsunderstödet är lika stort som arbetspensionernas sammanlagda belopp, utan en förhöjning om 33 procent. Rehabiliteringsunderstöd kan också betalas för uppgörande av en rehabiliteringsplan, om sökandens rätt till yrkesinriktad rehabilitering har konstaterats.

Ersättning för kostnaderna för rehabiliteringen

Arbetspensionssystemets yrkesinriktade rehabilitering ersätter också övriga omedelbara studie- och resekostnader. Ersättningarna betalas i form av normersättningar i enlighet med Arbetspensionsförsäkrarna TELA:s rekommendationer. Normersättningarnas belopp finns på TELA:s webbsidor, adress www.tela.fi.

Rätt att överklaga arbetspensionsrehabilitering

Arbetspensionsrehabiliteringen har varit en lagstadgad arbetspensionsförmån allt sedan 2004. Då infördes möjligheten att söka ändring också i beslut om yrkesinriktad rehabilitering som getts inom ramen för arbetspensionssystemet. Rätten att söka ändring gäller såväl beslut genom vilka rätten till yrkesin-

riktad rehabilitering avgörs, som också rehabiliteringens innehåll.

Den rätta besvärinstansen nämns i arbetspensionsförsäkrarens beslut. Vid sidan om arbetspensionsförsäkrarens rättelsemöjligheter finns besvärinstanserna Besvärsnämnden för arbetspensionsärenden (TELK) och försäkringsdomstolen.

Arbetsfördelning och samarbete inom den yrkesinriktade rehabiliteringen

Ansvar för den yrkesinriktade rehabiliteringen i Finland vilar på flera aktörer. Därför har man i social- och hälsovårdsministeriets delegation för rehabiliteringsärenden kommit överens om ansvarsfördelningen mellan de centrala aktörerna inom den yrkesinriktade rehabiliteringen - FPA, olycksfalls- och trafikförsäkringen, arbetspensionsförsäkrarna och arbetsförvaltningen. Enligt rekommendationen vilar ansvaret för klientens rehabilitering i enlighet med dennes situation på följande sätt

- på FPA:s ansvar vilar unga personer som är handikappade eller har nedsatt arbetsförmåga, som kommer ut i arbetslivet och ännu inte hunnit med någon nämnvärd arbetskarriär.
- På olycksfalls- och trafikförsäkringens ansvar vilar personer vilkas rehabiliteringsbehov i enlighet med ovan nämnda lagar grundar

sig på olycksfall i arbete, yrkessjukdom eller trafikolycka.

- Arbetspensionsförsäkrarna bär på ovan nämnda sätt huvudansvaret för den yrkesinriktade rehabiliteringen av den vuxna befolkningen som etablerat sig i sitt yrke.
- Arbetsförvaltningen ansvarar för arbetslösa med nedsatt arbetsförmåga och för personer som hotas av arbetslöshet, vilkas möjligheter att få lämpligt arbete eller behålla sitt arbete har minskat avsevärt på grund av skada, sjukdom eller handikapp.

Detaljerna i den tabell som utgör grund för arbetsfördelningen uppdateras årligen att motsvara de ändringar som gjorts i lagstiftningen, närmare information på adressen www.kunk.fi.

De olika systemen har också olika slags kriterier för på vilket sätt rehabiliteringsklientens hälsotillstånd, arbetsförmåga eller inkomstmöjligheter skall vara nedsatta för att rehabiliteringsåtgärder skall kunna sättas in. Innehållet i den rehabilitering som skall ersättas varierar i enlighet med de olika rehabiliteringsarrangörerna.

Förutsättningen för FPA:s yrkesinriktade rehabilitering är att rehabiliteringsklienten på ovan nämnda sätt bedöms vara hotad av arbetsoförmåga eller personens arbetsförmåga och inkomstmöjligheter är väsentligt nedsatta på grund av sjukdom, skada eller handikapp. I detta hänseende spelar det ingen roll huruvida rehabiliteringsklienten är

i arbete eller inte. Man kan också få yrkesinriktad rehabilitering från FPA i fall rehabilitering inte har ordnats t.ex. på arbetspensionsförsäkrarens försorg.

Formerna för FPA:s yrkesinriktade rehabilitering är Tyk-rehabilitering, arbets- och utbildningsprövning, utredning av rehabiliteringsbehov, rehabiliteringsutbildning, näringsunderstöd samt dyra och krävande hjälpmedel som gravt handikappade behöver vid arbete och studier.

Förutsättningen för olycksfalls- och trafikförsäkringens yrkesinriktade rehabilitering är att rehabiliteringsklientens arbets- och inkomstmöjligheter är nedsatta eller senare kan komma att bli nedsatta p.g.a. olycksfall i arbete, yrkessjukdom eller trafikolycka, vilka skall ersättas av ett försäkringsbolag. Olycksfalls- och trafikförsäkringens rehabilitering är primär i förhållande till de övriga rehabiliteringssystemen. De praktiska frågorna inom rehabiliteringen sköts av försäkringsbolaget i fråga samt Försäkringsbranschens Rehabilitering (FBR).

Rehabiliteringsklienten kan få ersättning för undersökningar, arbets- och utbildningsprövning, arbetsträning, yrkesutbildning samt företagsstöd.

Förutsättningen för arbetsförvaltningens yrkesinriktade rehabilitering är att sjukdomen har en betydande inverkan på rehabiliteringsklientens sysselsättningsmöjligheter. Arbetsförvaltningens yrkesväglednings- och karriärplaneringstjänster står till alla medborgares förfogande. Rehabiliteringsförmånerna däremot är begränsade till

arbetssökande som på ovan nämnda sätt har konstaterats vara arbetsoförmögna. Rehabilitering kan ordnas i form av bl.a. yrkesväglednings- och karriärplaneringstjänster, undersökningar, arbets- och utbildningsprövning, arbetskraftspolitisk vuxenutbildning och också till arbetsgivaren kan under vissa förutsättningar betalas stöd för arrangerande av arbetsförhållandena.

Aktörerna inom rehabiliteringen samarbetar också i syfte att utveckla det inbördes samarbetet i klientsituationer. Servicenätverket för arbetsrehabiliteringen är en konkret samarbetsform, där beställare och producenter av undersöknings-, utrednings- och sysselsättningstjänster inom den yrkesinriktade rehabiliteringen tillsammans överväger samarbetsformer, lämpliga tjänster för rehabiliteringsklienterna och hur personer skall styras till att bli klienter.

Beställare av tjänster inom ramen för nätverket är arbetspensionsförsäkrarna och Försäkringsbranschens Rehabilitering (FBR). Tjänsteproducenter är bl.a. rehabiliteringsanstalterna, arbetskliniker, centralsjukhusens rehabiliteringsenheter samt arbetsträningstiftelserna. Också FPA och arbetsförvaltningen deltar i servicenätverkets verksamhet.

Som central kontaktkanal inom klientarbetet anlitar servicenätverket nät-tjänsten KuntoutuNET. Såväl servicenätverkets som KuntoutuNET:s verksamhet koordineras av Försäkringsbranschens Rehabilitering (FBR); ytterligare information på adressen www.vkk.fi.

Kontaktuppgifter

Arbetspensionsförsäkrarna TELA tfn 010 680 6700 www.tela.fi

Arbetspensionsbolagen:

Pensions-Fennia	tfn 010 5031	www.elake-fennia.fi
Pensions-Tapiola	tfn (09) 4531	www.tapiola.fi
Etera	tfn 010 553 300	www.etera.fi
Ilmarinen	tfn 010 284 11	www.ilmarinen.fi
Pensions-Alandia	tfn (018) 29 000	www.alandiabolagen.com
Varma	tfn 010 2440	www.varma.fi
Veritas	tfn 010 55 010	www.veritas.fi

Pensionsstiftelser och -kassor:

Pensionsstiftelseföreningen - PSF	tfn (09) 6877 440	www.elakesaatioyhdistys.fi
Keva	tfn 020 614 21	www.keva.fi
Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt	tfn 020 630 0500	www.mela.fi
Sjömanspensionskassan	tfn 010 633 990	www.merimieselakekassa.fi

Pensionsskyddscentralen	tfn 010 7511	www.etk.fi
Folkpensionsanstalten	tfn 020 63 411	www.kela.fi
Arbetskraftsbyråerna	tfn 010 60 4001	www.mol.fi
Försäkringsbranschens rehabilitering FBR	tfn (09) 2312 2000	www.vkk.fi

Tjänsten **Arbetspension.fi** www.arbetspension.fi

www.tela.fi

Layout Törmä • Ärrälä oy | Fotografi Kuvakori / Tero Sivula | 2011

